

LECTORAAT PROTESTANTS GODSDIENSTIG VORMINGSONDERWIJS

ALS DESEM IN HET DEEG:
VERHALEN DIE VORMEN EN VERBINDEN

Driestar educatief

Onderzoekscentrum
*Samen ontdekken
wat ertoe doet*

Lectoraatsspecial
Nr. 2 - oktober 2022

Lectoraatsspecial

In onderwijsland is onderzoekend vermogen en de onderzoekende houding een hot item. Ze horen bij de professionele basis voor de leerkracht. Hoe kun je kennis over je vak vergroten? Hoe kun je kritisch zijn en met een open houding van perspectief wisselen? Hoe kun reflecteren op jezelf en met feedback verder komen? Hoe kun je 'onderzoeksmatig kijken' en gegevens boven tafel krijgen? We zijn er in dit lectoraat mee bezig.

In deze lectoraatsspecial die naar alle betrokkenen gaat, nodigen we je uit met ons mee te lezen over de voortgang van de onderzoeken en de daaraan verbonden nascholing. Sla ook de mededelingen over activiteiten, literatuurtips aan het eind niet over. Reacties en meedenken stellen we erg op prijs. Stuur een mail naar j.h.vandoleweerd@driestar-educatief.nl of naar een van de leden van de kenniskring.

Uitbreiding kenniskring

Sinds 1 september maakt Greet Masselink deel uit van de kenniskring. Greet is (deeltijd) werkzaam als beleidsmedewerker (na-)scholing voor PC GVO en neemt een rijke ervaring aan godsdienstpedagogiek en onderwijsfilosofie mee. Voor het lectoraat is zij de onmisbare schakel tussen de opbrengsten van het lectoraat en de verbinding met de praktijk.

Veel leesplezier!

Jan van Doleweerd, (associate) lector PC GVO, docent Godsdienst

Marjan Glaudé, onderzoeker Centrum voor Vormingsonderwijs

Hanna de Jong-Markus, onderzoeker, godsdienstpedagoog

Greet Masselink, beleidsmedewerker (na) scholing PC GVO

Lara Schout, regiobegeleider PC GVO, kindercoach

Irma Visser, regiobegeleider PC GVO, godsdienstpedagoog

Lopende onderzoeken

Vormingsverhalen (Irma, Lara en Hanna)

We zijn bezig met het analyseren van de eerste verhalen die vakleerkrachten hebben geschreven over hun 'gouden moment(en)'. In die verhalen gaan we op zoek naar wat werkt in de les: Welke voorbereiding, welke handelingen en welke keuzes maken een PC GVO les nu een echte vormingsles? Wat doet de vakleerkracht bewust of onbewust in de lessen om zijn of haar leerlingen in beweging te brengen? Juist uit de verhalen die voor jullie iets laten zien van vormingsonderwijs "op z'n mooist" kunnen we ingrediënten voor het vormingsonderwijs opdiepen. Zelf je verhaal met een gouden moment insturen, kan nog steeds! Hoe meer verhalen, hoe rijker het onderzoek. Je kunt mailen naar: goudenmomenten@pcgvo.nl. Of overweeg om mee te doen in de nascholing 'Parels op papier' (zie verderop).

Prioriteiteninterviews (Hanna)

In de interviews die zijn gehouden, komen de diversiteit aan achtergronden en de rijkdom van ervaringen van de vakleerkrachten goed in beeld. In het algemeen wordt door hen positief teruggekeken op diverse ontwikkelingen in de afgelopen vijftien jaar, bijvoorbeeld rond professionalisering. Maar er zijn ook gedeelde vragen, bijvoorbeeld: Waar staat PC GVO voor? En hoe blijft ze voortbestaan? Welke rol speelt de carrousel daarin? De vragen komen overeen; maar de concerns die erachter liggen, verschillen per persoon. Daarnaast blijkt dat de vakleerkrachten gebruik maken van hun expertise bij de keuze voor verhalen en hoe ze die dan in de les gebruiken, maar dat ze het soms lastig vinden om hun overwegingen daarbij expliciet te maken. Tegelijkertijd ligt in het bewust maken daarvan ook de kracht om verder te professionaliseren – als vakleerkracht zelf, maar ook met elkaar als collega's. In november 2022 wordt dit onderzoek afgerond en komt een verslag beschikbaar.

Ontmoetingen op de brug (Jan)

'Ontmoetingen op de brug' is een project waarin we in een kadernotitie een breed gedragen verantwoording afleggen over de godsdienst-pedagogische werkwijze van ons protestants vormingsonderwijs. In het lectoraat proberen we woorden te vinden om ons vak niet alleen voor onszelf, maar ook voor het podium van de huidige godsdienstwetenschap te verantwoorden en bestaansrecht te geven. Dit is een intensieve opgave, maar wel belangrijk voor het motiveren waarom we bestaan. Inmiddels ligt er na een aantal reflectierondes in de kenniskring een eerste draft. Deze zullen we naar aanleiding van de ervaringen en reflecties in de praktijk en interviews met godsdienstpedagogen en andere deskundigen periodiek aanvullen en bijwerken. Als je het leuk vindt om kritisch mee te lezen, dan kun je contact opnemen met: j.h.vandoleweerd@driestar-educatief.nl.

Opbrengsten van godsdienstig en levensbeschouwelijk vormingsonderwijs (Marjan)

Wat betekent het godsdienstig en levensbeschouwelijk vormingsonderwijs voor leerlingen? Vinden ze het leuk, interessant of juist saai en stom...? Leren ze iets van dit onderwijs? En is er iets in dit onderwijs dat hen raakt, verrast of verbaasd? Kortom: Heeft het vormingsonderwijs in de ogen van de leerlingen zelf, hun ouders, groeps- en vakleerkrachten een meerwaarde voor leerlingen? En hoe verhoudt vormingsonderwijs zich tot burgerschapsvorming (overlap, anders, beter)? Dergelijke vragen staan centraal in het onderzoek naar de opbrengsten van vormingsonderwijs. Inzicht in de resultaten hoort niet alleen bij goed onderwijs, maar kan vakleerkrachten helpen hun onderwijs af te stemmen op wat leerlingen nodig hebben. Eind dit jaar verschijnen verschillende deelrapportages.

Stemmen uit het werkveld/ gouden momenten etc.

Een 'godenzinnetje'

Een parel uit de GVO les van Carla van Ee, 21 april 2022

Als afsluiting van de lessen over de acht barmhartigheden komen Willeke en Barrie op bezoek in de GVO les van groep 6 om te vertellen over de SOOS in de kerk. De kinderen zijn nieuwsgierig en de vragen branden al los, voordat de dames op hun stoel zitten. 'Wat is een SOOS?' 'Wat doen jullie daar?' 'Is het daar leuk?' 'Kan ik daar ook naar toe?' Barrie en Willeke vertellen.

De kinderen reageren enthousiast en steken om de haverklap een vinger op. Als Barrie vertelt hoe moeilijk het werd toen de corona-epidemie kwam en de mensen elkaar niet meer mochten ontmoeten, begrijpen de kinderen feilloos wat een moeilijke tijd dat was. Ze vertellen hoe saai het was om niet naar school te mogen en zo lang achter de laptop te moeten zitten. 'Ik kreeg bijna blaren hoor,' lacht Vincenzo en laat zijn billen zien. Iedereen lacht. Maar de lach verdwijnt als Envi vertelt dat haar oma heel erg ziek was en zij niet bij haar op bezoek mocht in het ziekenhuis. 'Ze ging bijna dood,' zegt ze zacht. 'Ik was heel bang, want dan had ik nooit meer pannenkoeken bij haar kunnen eten en oma nooit meer kunnen knuffelen.' De andere kinderen vullen aan en er volgt een mooi gesprek. Aan het eind van deze les geven de kinderen hun zelfgemaakte boekenleggers aan Willeke en Barrie om ze aan de mensen van de SOOS te geven.

Aan het eind van de les mag iemand een mooie afsluitende zin bedenken. Eve steekt haar vinger op. Zij heeft pas een zinnetje gelezen toen ze in de bibliotheek was. Omdat haar mama meende dat het een 'godenzinnetje' was had ze het onthouden. Met heldere stem declameert ze: 'Want ik ben hongerig geweest, en gij hebt mij te eten gegeven.'

Heb je een prachtige ervaring die je kwijt wilt, of een anekdote uit je lespraktijk, deel ze met het lectoraat. We voorzien ze van een reactie en maken er gebruik van in onze onderzoeken en in de communicatie over ons werk. Mail ze naar: goudenmomenten@pcgvo.nl.

Nascholing vanuit het lectoraat

Hoop in kwetsbaarheid (Jan)

Wie kent de profeet Elia niet? Voor leerlingen is profeet Elia een interessant figuur. In deze hermeneutische cursus verdiepen we ons in het leven van Elia. We proberen een brug van ontmoeting te slaan tussen de Bijbelteksten uit Koningen en actuele levensvragen van de leerlingen. We ontwerpen gezamenlijk een aantal lessen. Aan deze nascholingsbijeenkomst zijn drie online bijeenkomsten leergemeenschap gekoppeld, waarvoor apart kan worden ingeschreven. Door deelname kun je een belangrijk aandeel leveren aan de door de kenniskring te schrijven kadernotitie over ons vak.

Ontmoetingen op de brug (Jan)

De introductiebijeenkomst was op donderdag 29 september. Op deze middag werd een gesprek gevoerd over enkele belangrijkste thema's uit onze kadernotitie in wording (zie hierboven). Het was een boeiend en leerzaam gesprek. In het lectoraat bezinnen we ons op meerdere activiteiten om dit onderdeel van theorieontwikkeling te spiegelen aan de praktijk van het protestants godsdienstig vormingsonderwijs.

Parels op papier (Irma, Lara en Hanna)

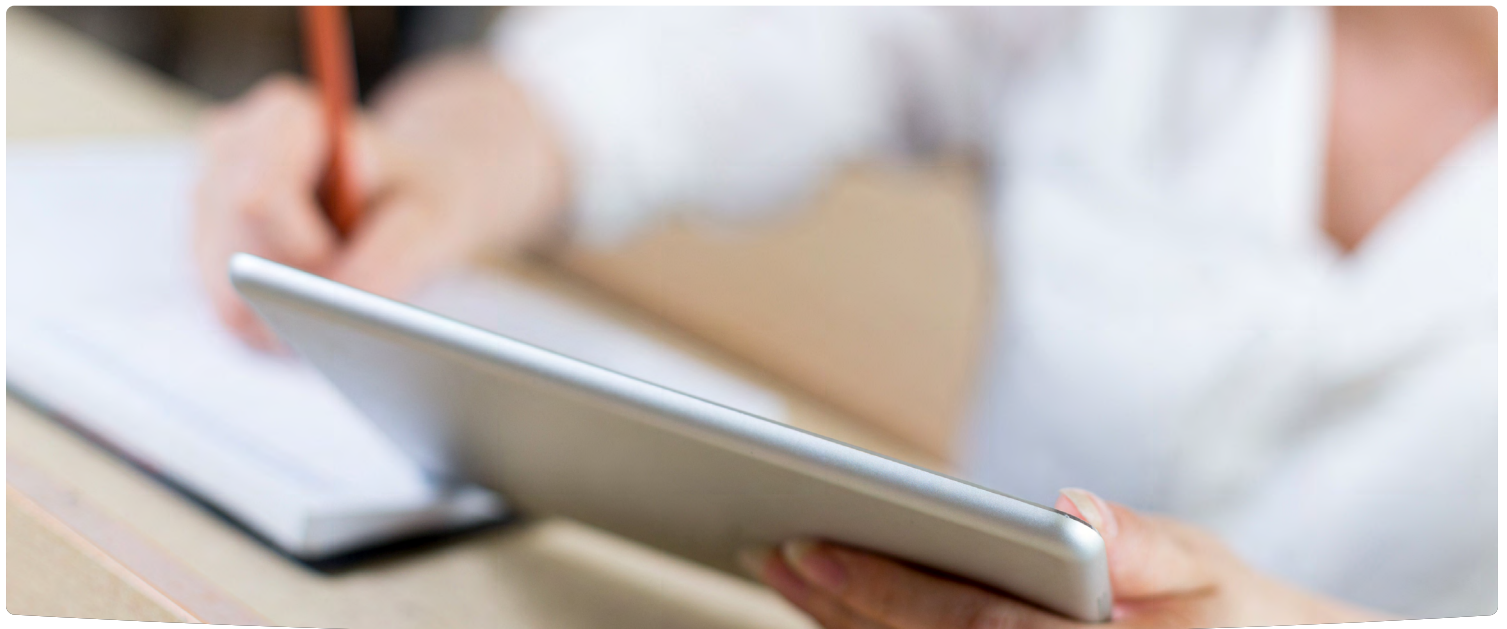
Wie kent niet die gouden momenten in het onderwijs waarvan je denkt: daar doe ik het voor! Parels die je maar wat graag vertelt aan ieder die wil weten wat jouw onderwijs voor verschil maakt. In deze cursus start je met jouw gouden moment. Met vingeroefeningen en collega's als sparringpartners ontwikkel je meer zicht op je handelen.

Mijn levensloop & mijn werk (Hanna)

Elke vakleerkracht is anders. Zelfs als je samen een zelfde lesopzet maakt en geeft, is er verschil. Dat verschil komt niet alleen doordat er andere kinderen in de groep zijn, maar ook omdat jij anders bent. Hoe je zelf gevormd bent en wat je hebt meegemaakt in je leven, beïnvloedt wat je als vakleerkracht belangrijk vindt in je onderwijs en hoe je handelt. Soms ben je je daarvan bewust, maar vaak gebeurt het ook onbewust. In deze nascholing staan we stil bij je eigen levensloop, je religieuze en/of kerkelijke ontwikkeling, jouw huidige portret: Vanwaar kom je? Wie waren bijvoorbeeld belangrijke anderen in je leven, welke invloed hadden ze op je? Welke scharniermomenten waren er in je leven en waar sta je nu? In deze nascholing onderzoeken we welke invloed je eigen biografie – jouw schatkamer – heeft op je werk. Je verkent hoe jouw ervaringen invloed hebben op je (on)bewuste overtuigingen, en hoe die zich verhouden tot de idealen die je hebt. Door hier bewust mee bezig te zijn, kun je je idealen verhelderen en je handelen in de praktijk versterken: veel kleine of grotere vragen waar je tegenaan loopt, zijn namelijk te verbinden aan de idealen die je hebt.

Overige nascholing (Greet)

Kijk regelmatig op de website van Vonkt voor een update. Er zijn nascholingen die ruimte hebben. Intern kijken we momenteel naar de nascholing voor 2023-2024. Er liggen diverse scenario's hoe verder met de nascholing. Blijft alles zoals het is of kiezen we voor veranderingen van opzet en inhoud? Wordt vervolgd!

Webinars

Over vormingsgesprekken met kinderen

1 december is er een webinar met Maartien Hutter, mede-auteur van *Nooit meer een Kleurplaat*. Het thema van het webinar is: Vormingsgesprekken met kinderen, hoe doe je dat? We gaan ook in gesprek met Cornee Klaver die aan de pabo van Driestar hogeschool onderzoek deed over gespreksvaardigheden van kinderen en leerkrachten.

Bekijk ook onze [webinars](#) *Visie op Vorming, Licht en Donker en Omgaan met religieuze diversiteit*.

Events/conferenties e.d.

9 november 2022: Verus creatieve interactieve identiteitsdag

Verus Identiteitsdag 'Veelkleurig burgerschapsonderwijs' over de uitdagende relatie tussen burgerschap en levensbeschouwing. Je bent van harte welkom! Klik [hier](#) voor meer informatie.

14 november 2022: vergadering van regiobegeleiders (MT)

Op 14 november presenteert Hanna de Jong-Markus de uitkomsten van haar (deel)onderzoeken. Na afloop van de presentatie gaan de regiobegeleiders met elkaar in gesprek over de betekenis van de uitkomsten voor hun werk.

18 november 2022: studiedag Islam in het Vlaamse en Nederlandse Onderwijs

Deze studiedag gaat onder andere over de vraag hoe de islam aan bod komt in het openbaar, protestants-christelijk en katholiek onderwijs. Welke methodes, handboeken en curricula zijn er voorhanden? Hoe sluit het onderwijs in en over de islam aan bij de algemene vorming en bij burgerschapseducatie? Wat is de rol van de inspectie hierin? Hoever reikt de vrijheid van onderwijs als het om lesgeven in en over islam gaat? Klik [hier](#) voor meer informatie.

24 november 2022: bijeenkomst Nederlands Godsdienst-Pedagogisch Genootschap/Netwerk Levo 21e eeuw

Tijdens de bijeenkomst van dit genootschap van Nederlandse en Vlaamse godsdienstpedagogen zal de kenniskring met de aanwezigen de lectoraatsagenda bespreken en o.a. reflecteren op het thema 'Ontmoetingen op de brug'. Ook zullen Bram de Muynck en Bram Kunz, auteurs van *Gidsen: een christelijke schoolpedagogiek* (zie recensie in *Narhex*, jrg. 22/2) in gesprek gaan over de inhoud van het boek. Leden van de kenniskring zullen deze bijeenkomst bijwonen.

Literatuurtips, documentatie e.d

www.narnianvirtues.leeds.ac.uk

Allerlei lesmateriaal voor leerlingen van 10-14 jaar. Is Engels geen probleem, dan is veel inspiratie op te doen. Klik [hier](#) voor meer informatie.

www.kuleuven.be/thomas/page/levensbeschouwing-op-school/

Vergeet deze bruikbare website niet. Veel materiaal voor levensbeschouwelijk onderwijs. Klik [hier](#) voor meer informatie.

Knetteren en knallen

In dit proefjesboek ontdekken kinderen dat spannende, spetterende en schuimende proefjes goed samen kunnen gaan met serieus de Bijbel lezen en uitleggen wat het goede nieuws van Jezus betekent. Het boek nodigt volwassenen en kinderen uit om samen op avontuur te gaan in de wondere wereld van wetenschap en techniek. Hanna Holwerda heeft nog meer praktische boeken geschreven!

